

1945, 13. duben. Košice. — Zápis o schůzi tří českých socialistických stran, na níž byla projednávána dohoda o společném postupu a spolupráci stran Národního bloku na osvobozeném českém území.¹

Gottwald oznamuje, že schůze byla svolána, abychom se dohodli o společném postupu a spolupráci stran Národního bloku na osvobozeném českém území. Byly předloženy dva písemné návrhy dohody, vypracované jednak komunisty,² jednak národními socialisty.³ Jelikož nebylo námitek, vyložil nejprve stanovisko komunistů s. Slánský.

S l á n s k ý : Náš návrh na rozdíl od návrhu přátel národně socialistických vychází z toho, že je třeba zachovat Blok, který má těsně spolupracovat, společně postupovat, dohodovat se všude a o všem, ve vládě i v Národních výborech a smlouvat společný postup všech stran o všech otázkách i tehdy, až budou naše země osvobozeny. Na zachování Bloku trváme proto, že ty tři strany jsou si nejbližší, v první řadě i pokud jde o jejich členstvo. Toto členstvo má stejné tužby — socialistické, a už před rokem 1938 se dožadovalo společného postupu, na rozdíl od toho, jak tehdy postupovaly socialistické strany, které šly s buržoasií a agrárníky.

Návrh národně socialistických přátel nevychází z Bloku, nýbrž z celé Národní fronty a zahrnuje i lidovou stranu. S těmito tendencemi přišli národně socialističtí přátelé už v Moskvě. Když tehdy byl přibrán k jednání rada Hála, řekli jsme výslovně, že to není precedenc, že to byla jen otázka praktická. My jsme pro nejužší spolupráci se stranou lidovou, ale domníváme se, že je to strana jiného typu, jiného sociálního složení i jiné politiky. Po roce 1925 tvořila s agrárníky panskou koalici, a leckdy propadala i vlivům italského fašismu. My chceme, aby se dohodovaly tři strany Bloku, aby společně postupovaly a získaly nejširší masy lidu i masy rolnické.

Dr. Stránský říká, že ještě nepředstavujeme Národní frontu, protože tu nejsou zástupci rolníků. Chceme, aby naše tři strany si vzaly za úkol boj o získání rolníků a abychom si uvědomili, že není nutná existence strany agrární. Že bude přirozenější, když naše strany získají rolníky, kteří tam přirozeně patří. My tu tvoříme Blok s určitými jasnými cíli, s tím, že chceme prosadit program, na kterém jsme se dohodli v Moskvě a získat pro něj většinu národa.

Proto navrhuje: aby v českých zemích byly vytvářeny koordinační výbory stran Národního bloku — v místech, okresech, zemích a také aby už dnes byl kontinuován ústřední výbor stran Bloku, při němž každá strana by vyslala 2—3 zástupce. Tento prozatímní ÚV by měl ihned

dekretu presidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů z 1. února 1945 a postupně vzniklo celkem 5 návrhů (zápis ze zasedání pléna SNR 15. 5. 1945, ASNR Bratislava). Předsednictvo SNR se usneslo již 21. března 1945 (podle košické Pravdy z 22. 3. 1945) na tom, že nařízení SNR o lidových sodech bude vydáno v nejbližší době, ale přesto došlo k dalším průtahům (viz dokument č. 224). Zápisy o projednávání návrhů v předsednictvu jsou velmi lakonické. Tak např. 28. 3. 1945 jsou to tři řádky: „8. Pán Dr. Friš přečítal svoj návrh osnovy nariadenia o ľudových súdoch. Usnesenie: Návrh treba čiastočne prepraco-
vať. Musí sa k nemu vyjadriť hlavne Poverenictvo pre pravosúdie.“

Tento stav, zaviněný především představiteli buržoazie ve slovenských národních orgánech (především v pověřenectvu spravedlnosti) a později též zásahy ministra spravedlnosti dr. J. Stránského (viz zápis ze zasedání předsednictva SNR 20. 4. 1945), měl vážné politické důsledky. Reakce zdvihala hlavu a pokoušela se pronikat do orgánů lidové moci. Skutečnost, že v první polovině roku 1945 nebyly ustaveny lidové soudy a nebyl souzen ani jeden zrádce či kolaborant, se nepříznivě odrazila na celém průběhu národní a demokratické revoluce na Slovensku. (Srv. též dokument č. 210, pasáž o významu národní očisty v třídním boji proti buržoazii.)

¹ Schůze se konala v zasedací síni ministerské rady v Košicích. Přítomní byli za KSČ: Kl. Gottwald, V. Nosek, R. Slánský a B. Laštovička, za čs. soc. demokracii: Z. Fierlinger, V. Majer, B. Laušman a V. Pacák, za čs. národní socialisty: Jar. Stránský, J. David a F. Uhlíř. Zápis podle vlastních poznámek vyhotovil B. Laštovička. Kromě tohoto citovaného Laštovičkova zápisu existuje o jednání ještě zápis F. Uhlíře (SÚA Praha, Pražské povstání), který se od zápisu Laštovičkova odlišuje jen v některých méně podstatných podrobnostech a formulacích.

² Viz dokument č. 208.

³ Viz dokument č. 209.

zahájit činnost. Dále žádáme, aby naše strany se zavázaly, že nebudou tvořit žádné zvláštní stranické a ke svým stranám připojené organizace odborové, družstevní, sportovní, rolnické, kulturní atd. Ale že dají popud k vytvoření jednotných organizací. Myslíme, že tím vyhovíme tužbě našeho lidu a že tyto organizace mohou lépe hájit zájmy lidu jednotně. Chceme je vytvářet na principu naprosté dobrovolnosti a demokratičnosti. Stejně tak pokud jde o mládež. Nechceme žádné organizace komunistické mládeže, socialistické mládeže, lidové mládeže, nýbrž jednotný svaz mládeže, v němž by masy mládeže byly vychovávány v duchu antifašistickém, jednotném a státním. A totéž platí, pokud jde o rolníky. Není třeba, aby vznikla zvláštní rolnická strana, která by se brzo přeměnila v agrární stranu. Rolníci se mohou organizovat v kterékoliv ze stávajících stran. Zvláštní rolnické strany není na př. ve Francii, rovněž v Americe a v Anglii. Rovněž u nás nemusí být. Na druhé straně jsou zde tradiční rolnické zájmové organizace, které však zase byly členěny podle politických stran. Agrárníci měli na př. Domovinu, my Svaz domkářů, rovněž klerikálové, sociální demokraté a jiní měli svoje organizace.

Pokud jde o lidovou stranu, mluvíme v odst. 10 o tom, že s ní chceme srdečně spolupracovat.

Nyní ještě o některých bodech návrhu nár. soc. skupiny. Požadavek bodu 1. se shoduje s naším návrhem. K bodu 2.: Píšete, že strany nebudou si vzájemně konkurovati a soustředí se na vybudování resp. rekonstrukci aparátu strany. Je přirozené, že strany se ihned na osvobozeném území soustředí na to, aby si vybudovaly svůj aparát. My rovněž mluvíme o organizační samostatnosti stran Bloku. V bodě b) se mluví o tom, že mají být získáváni příslušníci jiných stran než těch, které jsou ve vládě zastoupeny, a že mají být příslušníci těch ostatních stran získáváni především pro program vlády a teprve potom pro tu neb onu stranu. Přirozeně, že naše agitace musí v první řadě získávat pro vládní program a že navzájem nepovedeme nějaký špinavý konkurenční boj. Avšak v jakém stavu najdeme naše strany, těžko říct. Budou tam přesuny v politickém vědomí lidí. Nevíme, co je v hlavách těch, kteří byly u agrárníků. 6 let přirozeně působilo.

Souhlasíme také s tím, co je v bodě 3., t. j. aby byly pořádány společné manifestační schůze vedle vlastních schůzí každé strany.

K bodu 4., kde je řeč o tiskárnách. My přirozeně souhlasíme s tím, aby každá strana měla opět ty tiskařské podniky, které měla do r. 1938. Ale jsme toho názoru, že to, jak si rozdělíme tiskařské podniky, není třeba dávat na papír, že je mnohem důležitější, abychom se dohodli o zásadních otázkách a o tomto že se pak dohodneme v koordinačních výborech.

Ve vašem bodě 5. se žádá o rovnost tří stran pokud jde o rozhlas. Jsme toho názoru, že státní rozhlas má provádět státní a vládní politiku a to že bude právem a povinností každého. V rozhlase nesmí být vedena žádná stranická agitace, už dříve to lidi otravovalo. Má tam být popularisována státní a vládní politika.

K odst. II., bod. 1.: kde navrhuje, aby byly požádány sovětské úřady o povolení ke vstupu politických důvěrníků na osvobozené území, myslíme, že nejvhodnější to bude tak, když řekneme, že v dohodě se sovětskými orgány by měla na osvobozené území odjet vládní delegace, složená z představitelů všech čtyř politických stran (4 ministři). S touto delegací by mohl jít i ministr dopravy a tato pětičlenná delegace by byla představitelkou vlády na osvobozeném území.⁴ Z každého resortu by mohl jeti jeden zodpovědný úředník a vládní delegace by se pak chopila správy osvobozeného území. Pokud jde o práci politických stran — v té chvíli, jak nám bude území předáno, není třeba speciálního jednání. Mohou tam jet ihned i důvěrníci a političtí pracovníci politických stran.

D i s k u s e.

U h l í ř : Slánský postavil oba návrhy do protikladu a tady by mohl vzniknout omyl, jako by byly stavěny kontradikčně. My považujeme koncepci Bloku za samozřejmou a hned v úvodu

⁴ Tato zásada byla později aplikována např. 3. května 1945, kdy rozhodnutím šesté schůze vlády byla určena vládní delegace pro osvobozené moravské území ve složení Nosek, Hála, Laušman, Stránský a generál Svoboda.

mluvíme o stranách Bloku Říkáme přece Blok a strana lidová. Vy rozebíráte program tří stran a stranu lidovou berete jako partnera. Náš návrh je spíše technické řešení organizačních problémů a sleduje to, aby strana lidová šla už jaksí rovnoběžně s námi. Jinak k vašemu návrhu: dostali jsme jej v poledních hodinách. Jsou tu jistě věci, které bychom ihned akceptovali, ale neměli jsme čas, abychom se o tom dohodli. Musíme se ještě poradit.

Gottwald: Provedme generální diskusi a pak zřídme komisi, která vypracuje jednotný návrh a svolíme schůzi novou.

Uhlíř: Bylo by dobře, aby si to skupiny mohly prodiskutovat a pak teprve aby byla generální debata.

Stránský: Nejdříve musíme mít stanovisko a pak teprve můžeme provést generální debatu. Dnes bychom chtěli jen vyjasnění.

Fierlinger: Naše skupina měla jenom předběžnou diskusi. Oba návrhy jsme shledali velmi cennými. Oba obsahují řadu velmi dobrých námětů, které je nutno koordinovat. Po poznámkách Uhlíře se vyjasnilo stanovisko čes. soc. k lidové straně. Soudili jsme také, že tu není zásadního protikladu. Ovšem ve formulaci čes. soc. to vyvolávalo určité pochybnosti. Teď je nám vše jasné. Při zběžném čtení se mi zdá, že jejich návrh projevuje určité obavy z konkurence druhých složek. Myslím, že doma je silné hnutí ke spolupráci a ke splnutí. I mezi námi byly za hranicemi tyto tendence velmi silné, i když byly určité obavy po tom, co se stalo v B. Bystrici. Máme-li pracovat ke zjednodušení, nevidím lepší cesty, než těsnou spolupráci všech tří stran. Pokud jde o stranu lidovou, nevíme ještě, jak se bude vyvíjet. Vychází v podstatě z poněkud jiných principů. Má podklad náboženský a stavovské zájmy a my musíme být proti stavovským zájmům. Vždyť problém zemědělců se točí kolem toho, máme-li hájit zájmy ryze stavovské, či národní.

To, co říkáme, je diskuse povrchní. Víím, co se skrývá pod povrchem. Jsou tu obavy, k čemu to všechno spěje — slyším to i v naší skupině. Dnes vyvolal určité vzrušení interview Gottwalda v Pravdě.⁵ Sice to předbíhá návrhu, ale není v tom nic závadného. Někteří přátelé byli ihned zalarmováni větou, která zní: „I naší snahou bude, aby dělnické hnutí se sjednotilo, jako je to už na Slovensku.“ Já jsem četl tu snahu, druzí četli to „jako je to už na Slovensku“. Myslím, že nemáme jít souběžně pro to, abychom měřili své síly, nýbrž abychom připravili sloučení stran ve stranu jednu. To, co se stalo na Slovensku, nemusí předurčovat, co se stane v českých zemích.

Gottwald: K té části mého interview: Prosím, citujte dál. Tady je řečeno, že o tom rozhodne členstvo stran, které přicházejí v úvahu pro sjednocení a jsou tu vyjmenovány tři strany. Tady nemůže být nedorozumění, tím spíše, že to odpovídá myšlence, kterou donedávna

⁵ Jedná se o v Pravdě 13. dubna 1945 dodatečně přetištěný interview, který měl Kl. Gottwald 7. dubna 1945 se zástupci vojenských novin „Za svobodné Československo“, „Naše vojsko v SSSR“ a „Bojovník“. [Podstatná část tohoto rozhovoru viz též Kl. Gottwald, Spisy XI., str. 367—371]. V části, o níž se na schůzi tří socialistických stran diskutovalo, byl průběh rozhovoru následující:

„Otázka: Připravuje se splnutí politických stran do dvou stran, poťazne do Národného frontu v českých krajinách, podľa vzoru Slovenska?“

Odpověď: O budúcom politickom rozvrstvení povie posledné slovo oslobodený ľud. Nechceme návrat ku starej politickej roztrieštenosti.

Jadrom terajšej vlády Národného frontu je český národný blok troch strán (Komunistickej strany Československa, Strany sociálno-demokratickej a Strany národne-socialistickej), ktorý úzko spolupracuje so stranou ľudovou. Slovenský národ je vo vláde zastúpený slovenským Národným blokom (Komunistická strana Slovenska a Slovenská občianska demokratická strana). Podľa vládneho programu nepripustí sa v nijakej forme obnovenie tých strán, ktoré sa tak ťažko previnily proti národu a Republike, t. j. v českom tábore strany agrárnej a jej odnoží, ako napr. tzv. živnostenskej strany, ako aj Národného sjednotenia. Na Slovensku všetky tie strany, ktoré v r. 1938 splynuly se stranou ľudovou. Našou snahou bude predovšetkým to, aby pracujúci ľud miest a vidieka na najmä robotníctvo sa sjednotilo i v jednotnej politickej strane, ako je to už na Slovensku. O tom, pravda, rozhodne demokratickou cestou po oslobodení samo členstvo zmiienených troch strán bloku (Komunistickej strany Československa, Strany sociálno-demokratickej a Strany národne-socialistickej), ktoré prichádzajú do úvahy pre sjednotenie v jednotnú stranu.“

snad hájil sám pan president. Řekli jsme mu tehdy, že to v emigraci nemůžeme řešit sami, nýbrž že to bude tak, jak to rozhodne členstvo. Ale to není na denním pořadu. V našem návrhu se mluví o samostatných stranách a v popředí jsou vyzdvihnuty ony úkoly, jejichž splnění je možné a nutné. Podle všech předpokladů odpovídají také plně tomu, co se v masách hýbe. Chtějí, aby odbory, družstva atd. byly jednotny a ne předmětem stranicko-politického a stranicko-mocenského zneužívání a aby sloužily členstvu. My chceme, aby nebyla připuštěna obnova oněch nešvarů, onoho neblahého stavu, který byl v našem politickém životě, kdy každá strana měla družstva, odbory, mládež a všechno se mezi sebou pralo. Dr. Stránský pro sebe uplatňuje zásluhu, že proti těm svinstvům brojil. Tady je příležitost, aby byla znemožněna od základů. Pokud jde o sloučení stran, tady je otázka jiná — protože tu jde o programovou jednotu na delší periodu vývoje. Slučování stran bez programu nemá smyslu, protože taková strana, sloučená bez programu, buď zbahní nebo se rozbije. Otázka jednotné strany bude, jak již bylo řečeno, otázkou členstva. Jestli se k mému překvapení naši nár. soc. přátelé bojí této myšlenky jednotné strany, tedy je ujišťuji, že skutečně jde jen o perspektivu. Tam, kde o tom mluvím, to není politika dvou želízek nebo politika ramenářství.

Uhlíř : Panu min. předsedovi bych chtěl říci, aby nechápal ten odst. 2b) jako obavu. My jsme plně po diskusích v Moskvě přijali program vlády. V důsledku toho chceme, abychom i doma vystupovali jednotně, aby nenastalo přetahování, abychom imponovali domovu, do kterého se vracíme, abychom svou aktivitu soustředili na vrstvy, které dříve nepatřily do stran Bloku. To nás vedlo a žádná obava o stranické kádry. Tady říkáme, že nejprve chceme získat lid pro vládní politiku a pak teprve pro tu či onu stranu. Gottwald to zúžil, když apostrofoval nár. soc., poněvadž min. předseda tady mluvil taky o sociálních demokratech.

Stránský : Naopak, min. předseda nemluvil s nikým z nás. Jen několik poznámek: Vaší formulací je návrh, který se doplňuje s naším. Náš se týká organizace stran, váš kooperace. Mezi námi není pořád ještě jednotného nazírání na to, co je to Národní fronta, Blok a politická strana v Bloku. A o tom si musíme být jasni. O tom se ještě musíme poradit, jak vám chceme své stanovisko prezentovat a povíme vám to příště. U nás Gottwaldův projev nevzbudil obavu svým obsahem, nýbrž tím faktem, že se uveřejnil bez nás. Myslím, že by bylo prospěšné věci, aby každé slovo, které se v této věci pronáší, bylo výsledkem společné dohody. Projevy, které mluví za nás všechny, mají být sjednány.

Chtěl bych jen ještě vysvětlení k otázce odborových organizací. Touha po sjednocení odborů je stará a byla principiálně společná myslím inteligentních živelů všech našich stran. V cestě stálo stranictví a souvislost mocenská mezi odborovou organizací a politickou stranou. Dejme tomu, že dnes je snadné sjednotit odborové organizace rychle. Jmění těch organizací bylo konfiskováno, muselo by se jim vrátit a stáli bychom před otázkou, jak postupovat a koordinovat jako u politických stran, či zda sjednotit rychle. Ale to není otázka hlavní. Otázkou je, zda naše odborová organizace nedostává v novém životě docela novou funkci. Ve státě, kde jeho struktura vyjadřovala kapitalistický řád, byla samozřejmě odborová organizace dělnická bojovým instrumentem dělnických zájmů proti kapitalistům a škodlivost roztržitého toho boje byla nasnadě. My ale dnes představujeme vládu, která říká, že chce nový stát. V té nové epoše připadá dělnickým organizacím funkce nová. Podnikatelský element bude velmi zredukován. Převážný sektor výroby nebude řízen soukromým podnikáním. Tam nebude dělník v kolisi se soukromopodnikatelským zájmem, ale s určitým politickým směrem. My, jako ředitelé velkých podnikových oblastí, se nebudeme těšit plnému souhlasu pracujících rukou. A tu nová funkce odborového hnutí půjde spíše na tuto adresu. Hlavní problém není jednotnost odborového hnutí, ale jeho nezávislost na politickém řízení, jeho opravdová odborová autonomie. A tu mám otázku, co o tom soudíte a jak si představujete, že bude možno dát záruku, že odbory budou mít volné slovo i když bude jejich zájem postaven proti celostátnímu zájmu.

Pacák : Už v emigraci jsme si byli jasni, že v dělnickém hnutí bude velká touha po jednotě. Doplnky, které jsou v návrhu nár. soc., představují detail postupu a po výkladu Gottwaldově a Slánského jsou všechny předpoklady, abychom dospěli k dohodě o postupu.

Laušman: Předpokládám, že se vrátíme k věci po poradách detailních. Díváme se na funkci Bloku jako na funkci přechodnou. Naším cílem musí být vybudování jednotné strany. Už v Anglii jsme se před několika léty velmi vážně tou věcí zabývali. Dali jsme se tehdy přesvědčit našimi přáteli komunistickými, že v emigraci nelze dát základy jednotné strany. My jsme se dali přesvědčit, ale šli jsme dále: řekli jsme si, že soc. dem. jakožto strana reformní splnila své historické poslání a že ji nebude možno natrvalo znovu konstituovat. Vítili jsme Blok jako první stupeň ke konečnému cíli. Po několik roků jsme se rozhodně stavěli proti jakýmkoliv závazkům v souvislosti se snahami o konstituování II. Internacionály. Blok považujeme za instrument velmi dobrý, ale je to jen prvý krok k vytvoření jednotné socialistické strany. Že touha po jednotě je, o tom se není třeba přesvědčovat. Stránský se dotkl jednoty odborového hnutí. Doma je to hnutí otroků, kterému je nadiktováno vedení. Ale na druhé straně jsem přesvědčen, že jednota už se nedá zvíkat, že i kdybychom je chtěli rozdělit, že by to dělníci nesnesli. Snahou bude vyhnat nadiktované funkcionáře, ale jinak odboráři udělají vše, aby i tu nadiktovanou jednotu udrželi, ale zdemokratisovali. Totéž bude v družstevním hnutí. A to nás nutí, aby se Blok udržel a vystupoval jako činitel, přes nějž nelze přejít k dennímu pořádku. Po Uhlířově prohlášení jsem uspokojenější. Ale pro mne je samozřejmé, že Blok musíme udržet. Fierlinger se dotkl obav. U nás se poukazuje na vývoj na Slovensku. I když můžeme mít některé námitky proti tomu, co se seskupilo kolem vytvoření jednotné Komunistické strany, považují to za značný pokrok. Kdyby nebylo té jednoty, nebylo by povstání Národních výborů a toho mohutného partyzánského hnutí, které v západním Slovensku ještě dodnes působí. Učme se z toho, co je na Slovensku: Jednota se zrodila v akci, ne u zeleného stolu. My té jednotě máme přispět. A proto mi tu chybí odstavec, že Blok je etapou přechodnou a že budeme pracovat pro vytvoření jednotné strany.

Majer: Chci mluvit o svých pochybnostech, jak mi napadají a jak se s nimi setkávám v rozhovorech. Je nesporné a bylo to zdůrazněno, že návrat starých poměrů možný není a že myšlenka zjednodušení politického života je silná ve všech vrstvách a především mezi pracujícím lidem, členstvem a funkcionáři tří stran. Nebylo ovšem vzpomenu, že vždy bylo formulováno, že to mělo být jednotné hnutí v měřítku celostátním. Ještě v Londýně Laušman sděloval, že to, co se stalo v B. Bystrici, se považuje za velký historický krok, ale že to tak jak se to stalo, se považuje za dočasné a teritoriální. My jsme také k tomu sjezdu zaujali kladné stanovisko.

Tady v Košicích jsme doma a dost dobře se necítíme jako doma. Máme vládu a při tom ta vláda nemá možnosti. Tu a tam vidíme zjevy, které nejsou dobré a ukazují, že pomalu za tím revolučním sjednocením na straně socialistické se začíná formovat reakce, že také se tady dostávají na určité posice kolaboranti. Mám obavu, aby to vše nevedlo k tomu, že by to poškodilo krásnou a zdravou myšlenku. To není jen věcí Slováků, něco do toho je i nám.

Jsem přesvědčen, že jednota odborového hnutí v Československu je faktem a že bude. Jde o to, jaká bude odborová jednota: zda budou odbory nezávislé a jaká bude vnitřní struktura. Tady bylo to odborové hnutí prohlášeno jako součást komunistické strany. To jsem četl.

Gottwald: Omyl!

Majer: Snad jde o omyl. Dnes bylo řečeno, že se jedná o svaz rolnictva a že tam budou zástupci obou stran. V jednom listě jsem však četl, že svaz rolnictva je budován jako složka. Když se tedy v Gottwaldově článku praví „jako je to už na Slovensku“, mohou v tom tedy lidé vidět již i formu a ne obsah. Když to někdo vezme doslovně (poznámka Gottwalda: izolovaně!), pak dochází pochopitelně k určitým rozpakům.

Nosek: Jestliže se tu říká, že se necítíme jako doma, myslím že to je nedomyšlení těch velkých změn, které nastaly a nastanou v celém státním ústrojí. Když to na Slovensku dospělo tak daleko, musí každý vědět, jaké to má konsekvence. Já se tu cítím velmi dobře. Samozřejmě je tu rozdíl proti tomu, co bylo v republice. Nacházím u Slováků velké pochopení a ukáže se, že Slováci mají velký zájem, aby republika byla jednotná, ovšem na Slovensku že budou to provádět Slováci.

K odborům: Budou mít v republice nové úkoly a jiné postavení. Stav, jaký je teď, nás neláká, ani návrat ke stavu roku 1938 není možný. Pokud jde o jejich nezávislost, jde o to, na kom. Nemohou být nezávislé na politice této vlády. Chceme, aby její program vzaly za svůj. Podle zpráv, které máme z domu, volání po jednotných svobodných odborech sesílilo. Dostali jsme dopis z domova, ve kterém nám revoluční odboráři píší: zastávejte na mezinárodních konferencích stanovisko jednotného mezinárodního odborového hnutí a jednotných odborů doma.

Nemyslím, že všechny staré úkoly odpadnou. Naopak. Zůstane povinnost odborů starat se o hospodářské a sociální postavení dělníků. Neřešíme ještě majetkové poměry a společenský systém nerušíme. Ale tento úkol budou mít odbory vždycky i v jiném systému. K tomu ovšem přistupují i nové úkoly, související se změnami doma. Nedali bychom do chodu výrobu, kdybychom nezapřáhli odborové organizace do práce. Nechtěl bych, aby jednotné odborové organizace byly to, co jsou v Anglii: diktují politické strany. To se nám nelíbilo. Ale jsou jednotné a jejich vliv je veliký. Také jejich sociální zařízení jsou velmi dobrá. Zásada jednotných odborů by proto měla být v Bloku přijata a podporována. Nemyslím tedy, že ve své politice bude jednotná odborová organizace nezávislá na Bloku, ale že to bude úzká spolupráce a podpora politiky Bloku a vlády. A na druhé straně vláda a Blok budou podporovat odbory. V družstevním hnutí myslím, že půjde sjednocení tíž. Myšlenka jednoty tam ještě tak daleko není.

Fierlinger: Stránský správně vystihl rozdíl funkce odborového sdružení v zemi, kde převládá podnikatelský kapitál a ve státě, kde je hospodářství řízeno s vyšších sociálních hledisek. Stránský správně klade otázku, jakou mají mít funkci. Má obavy. Rád bych zkoumal, do jaké míry oprávněné. Dokud budeme dělat politiku pracujícího lidu, nemůže být konfliktu. Třídní boj chceme překlenout. A tu nabývá funkce odborového sdružení jiného charakteru. Tu už nejsou odbory v zásadním konfliktu s podnikáním. Bude to velký průlom do našeho národního hospodářství, že dělnictvo se stane jeho konstruktivním faktorem.

Uhlíř: Má dotaz, zde podle 9. bodu Gottwaldova návrhu je míněno, že nový Sokol má být založen na mravní náplni a tradici starého Sokola.

Kopecký: Ano. Chci doznat, že mne překvapilo, že se tu projevují rozpaky. Myslel jsem, že jsme se v Moskvě dohodli a že teď budeme pracovat. Ale mnozí mají jiné nálady a obavy i bolesti. Stránský na př. se ptal, co znamenají ty pojmy „národní fronta“, „blok“, „strana“. Je to abeceda, šest roků se o tom mluví a najednou, když máme vládu Národní fronty, pan ministr se táže, co je to Národní fronta. Tuto věc často vykládám takto: byli jsme ve společné budově, do které vrazil nepřítel a obsadil ji. Teď se do ní chceme dostat. Na tom máme zájem všichni. Pokud se spojujeme za tímto cílem, je to Národní fronta. S jakými myšlenkami do té budovy vstupujeme, to je už druhá věc. A jiný úkol, než dostat se dovnitř, Národní fronta nemá. Proto také je naše vláda vládou Národní fronty.

Při tomto náporu se seskupily síly. Jednak politické strany a vedle nich i jiné složky, jako je armáda, inteligence atd. Ukazuje se, že politické strany samy nestačí a že už v minulé válce se objevily vedle politických stran jiné skupiny. Pokud jsme měli v zahraničí takové podobné skupiny, dali jsme je do vlády Národní fronty.

Jakmile se dostaneme do budovy, jsme doma a tu už mohou nastat různice. Avšak Národní fronta není jenom náhodné seskupení sil. Toto seskupení má politickou páteř. My do té budovy nevrážíme jako divoši, my jsme již přede dveřmi seřadili své šiky a proto se už nemusíme tolik rvát, už můžeme postupovat jednotně. A to je ohromná výhoda. Při vchodu do domu nastává diferenciace. Každý si může představovat další vývoj jinak. Ale tady se seskupily tři strany, které jsou sobě blízké a které jsou schopny plnit svou historickou úlohu na dlouhou dobu. Není v Evropě příkladu, aby byla záruka tak organického vývoje, jako v naší zemi. I tady na Slovensku je už jiné seskupení, je tady Národní blok, který je jiný, než náš blok. My jsme si byli už r. 1918 blízko a ještě blíže v r. 1938. My jsme tři strany t. zv. levé. Není to štěstí zároveň, že my představujeme početně většinu národa? A volebně! To je v málokteré zemi, že politické strany velké tradice představují dohromady většinu národa. Tím je zažehnáno nebezpečí, aby u nás šel vývoj bouřlivě.

U nás může být jedno šťastné a jedno nešťastné dělítko v zemi. Šťastné dělítko, jestliže ty, kteří se zkompromitovali hanebnou politikou, budeme dělit od sebe. Z takového dělítko nebezpečí občanské vojny nehrozí — nanejvýš banditismus. Nešťastné dělítko by bylo, kdybychom se nechali dělit v té své devadesátiprocentní většině mezi sebou. Na katolíky nebudeme dávat psí hlavu. Když vy však do seskupení tří stran přidáváte Hálu, porušuje se v Bloku gravitace. A vy máte lidovou stranu jako okrajovou složku. My bychom také mohli manévrovat (máte příklad z Francie a Itálie), ale my nechceme. Bylo by osudné, kdyby připojením jedné složky se gravitace posunula a kdyby národně socialistická partaj byla k ní tažena. Bylo by to pro nás špatné. My se k sobě hodíme a máme mít k sobě dobrý poměr. Lidová strana půjde s námi a může s námi jít dlouho.

Nad nár. soc. partají se už dělal křížek v zahraničí. Nelze dělat partaje uměle, ale nelze je také uměle umrtvovat. My jsme národně socialistickou partaj chtěli. To je ta šťastná kombinace. Říkali jsme si, kdyby vás nebylo, musili bychom si vás utvořit. Vždyť co je to národně socialistická strana? Je to strana, jejíž mentalita se ještě nevyžila a má svoje oprávnění.

Blok nevyčerpal svoje poslání. Každá naše strana se v něm může historicky vyžít. Nemějte proti nám předsudků. Zbytečně jste se nás báli. Komunistická internacionála neexistuje. Máme volnost. Nejsme nijak vázání. I pro kooperaci s vámi máme plnou volnost. Vzdejte se pochyb. Dobře nám to půjde. Mně se ta vláda Národní fronty líbí. Posílili jsme touto vládou věc doma. Už námi v zahraničí byly vytvořeny podmínky, aby vývoj doma mohl být přímo vzorný.⁶

AÚD KSC, Praha, Fond 68, inv. j. 14. Orig.

⁶ Porada tří socialistických stran pokračovala ještě 21. dubna. O jejím průběhu existují pouze rukopisné a ne-redigované osobní poznámky B. Laštovičky. Z průběhu této schůze uveřejňujeme proto jen výňatky z diskuse o nejdůležitějších otázkách:

„David: měl z minulé debaty velkou radost. Přátelé z komunistické strany zdůrazňují, že je nutné, abychom si na prvním místě vše mezi sebou ujasnili. Cituje Kopeckého o tom, že se musíme poznat, sblížit... Slánský řekl, že si máme důvěřovat. Prosim, než nezazlívejte mi, že se dotknu věci.

1. Blok s lidovci. Stránský a nikdo z nás nechce, aby lidová strana se stala členem Bloku. Blok by se měl nazývat socialistický. Naši lidé příliš politicky uvědomělí. Znájí každého z nás. Myslím, že by bylo upřímným, abychom vystupovali i před veřejností jako blok socialistický. Aby lidovci byli členy bloku, to nechceme a nesmíte se (to) domnívat, už proto, že u nás bylo (Zemínová) křídlo silně protiklerikální, chceme ale, a v tom jsme jednotní i se soc. dem. i s Vámi, nejužší bratrskou spolupráci s lidovou stranou.

Katolíci se v době této války chovali dobře. Např. církevní převezení ostatků K. H. Máchy na Vyšehradský hřbitov z Musea se stalo velkou všenárodní manifestací a protiněmeckou demonstrací. To organizoval Stašek, který byl zatčen.

Němci mluvili o tom, že Němci vše u nás udělali. Pak mluvil za týden Tylínek o Vyšehradě. Sám jsem bez vyznání, ale na Příbramsku, když jsem se schovával, chodil jsem v neděli do kostela, zpívala se tam státní hymna a chorál sv. Václava... Lidé, kteří zklamali, budou ve všech stranách.

Nejde tedy o účast lidovců v bloku, ale o jejich účast v Národní frontě...

S odstavcem prvním souhlasíme. Musíme blok za každou cenu udržet. Když to říkáme, neříkáme nic nového. 1938 už v celé řadě míst byly bloky socialistických organizací. Nejen to: všechny tři socialistické strany pořádaly v celé řadě míst i májové dny a od 1935 všemi byly pořádány společné manifestace proti fašismu a za demokracii. Když se vrátíme a řekneme, že za každou cenu musí být socialistický blok, vrátíme se k tomu, co již doma bylo.

Laušman řekl, aby se vsunul odstavec o jednotné straně. Promiňte, že budu osobní: vždy jsem pracoval pro spolupráci a jednotu. Jsem hrdý na to, že mohu říct, že Mostecko bylo jediným krajem, kde čeští socialisté uspořádali 1. Máj, všude jinde oslavovali až první neděli májovou. Měl jsem vždy nejlepší snahu pracovat pro sblížení dělnického hnutí. Také v Londýně jsem pro společné (hnutí) působil a zdůrazňoval nutnost jednotné strany. Ale abych byl upřímný: sjezd v Banské Bystrici byl pro mne sekýrou do hlavy. Dvě strany se spojily a nás prostě odkoply. I když se namítá, že československých národních socialistů bylo málo, že většinou je tvořili lidé, přišli z Čech, tu, prosím, jedná se o princip. Nebylo pro to důvodem chování se Lukáče a spol. Slyším zde a čtu v časopisech, že ve veřejném životě na Slovensku se objevují lidé, kteří nebyli o nic lepšími než ten náš Lukáč, který nás zradil. A teď ještě toto: domnívám se, že znám trochu české poměry.

Nepůsobil jsem jen v té stranické škatulce. Jako veřejný činitel v Obci legionářské ještě se pamatují na sjezd, konaný v Bratislavě, kde jsme odstranili Gajdu, a jinde. Zním trochu české poměry. A proto jsem přesvědčen, že u nás v českých zemích se nemůže kopírovat Bystrice, že dle vzoru bystrického není možné vytvořit jednotnou dělnickou stranu, leč jen na základě diktátu. Je nám jasno i o odborové jednotě, o tom bude

mluvit Stránský. Jsme pro jednotnou stranu, která by byla opravdu demokratická. Pracující lid se musí demokratickým způsobem vyslovit pro program a pro všechno to, co tvoří každou stranu a co by tu jednotnou stranu tvořilo. Při zdejších poznátcích dodávám: Byl bych rád, aby při organizování stranického politického života nechodili dobří lidé a neprohlašovali, že vstoupili do té či oné strany z přinucení, aby dobří lidé [ne]stáli mimo stranický život a [ne]rozšiřovali tábor indiferentů, aby u nás se [ne]schovávali kolaboranti. Nikdo mne nepřesvědčí, že to vše zde není. Když řekl Majer, že se mu tu mnohé nelíbí, chápal jsem ho a říkám, že se mně rovněž tu mnohé nelíbí. Chci, aby to u nás bylo lepší. To, čeho jsme svědky, je přechodné. To selepší a ve stranách nastane očista. Říkám lidem také, že je to pěkné. Viděl jsem dvě revoluce a na Slovensku to vypadá celkem dobře. V návrhu komunistických přátel se mluví o vybudování jednotného Svazu mládeže. Stojíme na stanovisku bloku a domnívám [se], že dokud se strany socialistické nesjednotí, tu by měla mít každá strana možnost organizovat svou mládež. Nedovedu si představit organizační samostatnost stran bez vlastních organizačních mládeží.

Dle návrhu přátel komunistů má být jednotná tělovýchovná organizace Sokol. O sjednocení tělovýchovných jednot se už doma jednalo. Účastnil jsem se sám celé řady schůzí a dnes jsem dostal informace o posledních schůzích, které se konaly v Praze, kde [byli] zástupci DTJ, Sokola a Orla. Mělo dojít k sjednocení Sokola a DTJ, ale mimo se postavili tehdy po Mnichově Orli. Sokol — jak bude organizován — řekl Stránský, že na základě tradic Fügnera a Tyrše. Rozumí se, že tyto tradice musí být doplněny novou moderní tělovýchovnou naukou...

Sokol byl organizační československou, státní, a domnívám se, že by se měl stát i příští státní organizační. Na Slovensku zatím není porozumění pro obnovení sokolských jednot. Doufám, že když vytvoříme Sokol v českých zemích, že se nám podaří vytvořit [ho] i na Slovensku a tu může Obec sokolská vykonat mnoho pro vzájemné sblížení obou národů. Apeluji na vás, abyste vy, komunisté, působili na své kamarády Slováky.

Když pak diskuse, celkem mimo předmět jednání, sklouzla na problematiku objasnění úlohy čs. legionářů za 1. světové války, navrhl Stránský vrátit se k jejímu konkrétnímu předmětu. Pokračovalo se zajímavou diskusí o tisku.

„Stránský: Tedy prosím zbývá jeden punkt: oblast tisku. Je nám jasno, že komunisté by vyšli zkrátka...

Gottwald: O tiskárnách to půjde snadno. Ale důležitá věc: a sice otázka tisku vůbec. My jsme uvažovali o tom, jak v nové republice praktikovat skutečnou svobodu tisku a jak znemožnit, aby lidé byli otravováni všelijakým šmejdem, který pod firmou anonymity se kolportuje a infikuje politickým jedem. Myslím, říci i každé straně, která bude, případně má právo vydávat svůj tisk: dokud bude mít odběratele a peněz a dokud bude papír vázán, pokud bude papír — ale pod svojí firmou a odpovědností před lidem a čtenáři. Stejně tak každé jiné přípuštěné organizaci — odborové, tělovýchovné, kulturní, ale jinak udělat konec těm tak zvaným nezávislým časopisům a la Prager Tagblatt, à la Stříbrňák, kejkle co podnikal Melantrich. Myslím, že to pro ozdravení poměrů by bylo velmi účelné. Každý ať vystupuje pod svojí firmou a nese za to odpovědnost.

Stránský: Lidové noviny také?

Gottwald: To se také týká Lidových novin. — Nemluvím o Rodokaptech. Ty musí být zastaveny vůbec. 2. Noviny, které vycházely za Protektorátu, nesmějí být obnoveny. Že by bylo pro politickou morálku novou ranou, když najednou [by] se objevily listy s týmž názvem a úpravou, které vítaly do Prahy Hitlera, aby nás opět Venkov a také Lidové noviny nepřivítaly. Takové dva návrhy.

Stránský: Kdybych chtěl na to reagovat, tak by to zabilo dnešní debatu. Není (to) tak aktuální a myslí, aby to nedrželo dnešní debatu. Zatím mluvíme jen o tom, aby strany měly své orgány. Ostatní se nás dnes netýká. Jak vrátit stranám noviny není nic jiného, než to, co Gottwald říká.

Jinak jsem vděčen Gottwaldovi za upřímnost.

Pacák: Důležité, že noviny, které v Protektorátě vycházely, nemají být obnoveny, aby ztratily právo mluvit k českým lidem. To je návrh, za který se můžeme postavit.

Na závěr diskuse pak Kl. Gottwald navrhl udělat o průběhu jednání dohromady jeden dokument. Diskuse pokračovala takto:

„Stránský: Chci konstatovat. Je tu jeden náš návrh a k němu naše připomínky. Dále návrh komunistický a připomínky naše, a oba řeší dvě věci.

Gottwald: Ne, řeší jednu věc. Dejme to [jako] jeden dokument.

Stránský: Souhlasím.

Majer: Navrhuji, aby [byl] jeden dokument. Vyplývá to z povahy těch návrhů.

Gottwald: Přistupte k diskusi bod po bodu Vašeho návrhu.

Stránský: čte jiný text bodu 1.

Odůvodnění: Jsme pro to, aby socialistické strany se deklarovaly jako socialistické strany a svůj program deklarovaly jako socialistický blok.

Kopecký: Návrh, aby náš blok se nazýval socialistický, není oprávněný. Trvali jsme, aby se nazýval národní. Protože se domníváme, že historická situace, v jaké se nacházíme, nám po prvé dává příležitost, abychom po prvé mluvili jménem národa. Osud dělnických stran, že byly jakýmsi helotskými stranami. Ale tu je prvá příležitost, aby dělnická strana se dostala do čela národa...

Gottwald: Stránský obviňuje nás, že pod nějakou falešnou maskou chceme klamat národ. Že nemáme

právo nazývat se národním blokem. Proštm, aby vysvětlil, pro koho ten název rezervuje. Kdo bude oprávněn, když my to právo nemáme.

Stránský: Kdo má právo mluvit jménem celého národa?

Gottwald: Jménem národa?

Stránský: Celá vláda.

Kopecký: Proč tam máte ve svém jménu národní socialisté? Tři nemohou, ale jeden může.

Stránský: Rekl jsem, že každá strana má právo dát si název národní. Viním vás z taktisování.

Gottwald: Pokud se týká předvídání situace, myslí, že bychom mohli soutěžit s kteroukoliv skupinou z českého tábora. Je fakt, že jestliže kdo v českém táboře své strategické a taktické plány nejméně měnil, pokud je vůbec měl, pak jsme to byli my. Dosud je skutečnost, že perspektivy příštího vývoje můžeme odhadnout při nejmenším tak správně, jako ti druzí. Ale ta druhá věc: Laštovička už to naznačil. Cílem bloku není uskutečnění socialismu. Není pravda to, co se říká u vás, že účelem bloku je uskutečnění socialistických cílů. Náš program je národní. Splnění národního programu je předpokladem k plnění socialistických cílů. A právě politická poctivost nám brání, abychom to deklarovali jako socialismus. Nechceme klamat lid, jako po minulé válce, ve věcech, které se socialismem nic společného neměly a ani netvořily předpoklady, aby socialismus mohl být budován pozitivně. Nazýváme věci jménem jak jsou. A proto... A říkáme, že bez uskutečnění toho, co je v programu, se k socialismu ani nedostaneme.

Stránský: Pak patří Hála do bloku.

Gottwald: Tento kousek půjde s námi a až řekneme socialismus, postaví se snad proti nám.

Stránský: Tak tento kousek půjde s námi!

Gottwald: Druhá věc, kterou řekl Kopecký: která třída má dnes nárok na vedení národa. Nikdo nepochybuje, že buržoasie zkrachovala, na kolik nárokovala vůdcovství národa. Dokázala, že v této etapě její třídní zájmy přicházejí do příkrého rozporu se zájmy státu a národa a že je ochotna státních zájmů v zájmu svých třídních zájmů zradit. Prokázala historicky svou neschopnost vést věci národa. Naopak: třídní zájmy dělnictva plně souhlasí se zájmy národa a státu. Tím prokázáno, že dělnická třída (je) oprávněná vést národ. My, jako dělnické, a chcete-li socialistické strany o toto vedení zápasíme a jménem národa plným právem mluvíme. Komu tedy to právo nárokujete? Tím, že nám vnucujete takové formulace — veřejnost přivádíte do takové situace, že se vyskytnou kreatury, které budou křičet nic než národ.

Když budete chtít [tvrdit], že nemáme právo nazývat se národní blok, protože nemáme 100 %, vyškrtněte slovo národní ze slovníku. To se ještě v historii nestalo a nebude. S tím se argumentovat nehodí. Tady je otázka: je dělnická třída schopná a oprávněná vést národ? Jsme my tři politické strany dělnické třídy?

Pacák: Je tu určité vacuum pokud jde o vedení národa. Velká buržoasie zklamala a teď má být vacuum vyplněno. Kdo je oprávněn? Mám dojem, že jsou to ty tři socialistické strany... Lidová strana byla tím programem etablována jako významná politická strana, daleko významnější než r. 1938. Je pro název Národní blok pracujícího lidu.

Stránský: Vyložili jsme si stanovisko, vrátíme se k tomu, a doporučuji, abychom šli dál.

Gottwald: Paragraf 1. odporuje nejen v názvu, ale i v stanovení cíle. Ten je nepřijatelný. V našem programu není absolutně nic socialistického. Je to něco svérázného, co vyplývá z našich poměrů. Vy nás pořád podezříváte, že mluvíme něco jiného, než co chceme. Nejsme tak dětinští, že socialismus můžeme uskutečnit úkradem. Považujete nás za tak blbé?

Kopecký: Národ nám bude víc věřit, že jsme spojeni v národním bloku než v socialistickém.

Gottwald: Všechno to byl po válce podfuk. Socialismus je změna společenského řádu a předpokládá změnu moci a to je také smysl každé revoluce. Podstatou každé revoluce je otázka [moci]. A když to nechápeš, jsi žvanil nebo podfukář. Tady [přechází moc] z jednoho národa na druhý, a proto národně revoluční.

Násilí není to primární. Primární je přechod moci. V historii se zřídka stává, že by třída ustoupila dobrovolně, neb národ. Ale stávají se takové případy. Zejména za válek. Myslím, že taková situace do určité míry se vytváří. Válka, porážka fašismu, to může vytvářet situaci. Ale zas to není bez násilí. Neteklo málo krve? Neděláme podfuky! Nejsme slepí optimisté, nestřílíme do luftu, své názory si dobře promýšlíme. Dosud jsme se v šestiletém odboji tak mnoho nemýlili.

Stránský: Je mi jasné, že socialismus není jednoznačný pojem. Nejsem si jist, že já, David, Drtina...

Gottwald: Absolutně jednoznačný. Jsou objektivní kritéria.

Stránský: No dobře, ale kde je ten soudce? Něco se ozvalo v Gottwaldově řeči, čemu bych přitakal. Jsou doby, kdy bez revolucí, bez násilí se přesunuje moc na jinou vrstvu.

Gottwald: To je revoluce.

Stránský: Posice komunistické strany mezi všemi stranami: strana, která je nejméně odpovědná za katastrofu. Ani společenský pořádek, za něj není odpovědná. To je kategorické, elementární. Přesvědčit ty druhé, že musí přijmout důsledky.

Kopeckého představa, abychom do prvních voleb šli jednotně, by prakticky znamenala úbytek. Další důvod, abychom nestáhovali prapor socialismu. Vzbuzuje podezření, že chceme vyloučit ty druhé.

Gottwald: Kdo si právo přisvojí, ten má.

Stránský: Nemá.

Kopecký: Vy to máte v názvu.